

Framtidens jordbruk

18 okt 2021

Vem är jag

Anders Samuelsson (C)

Gruppledare

Ordf

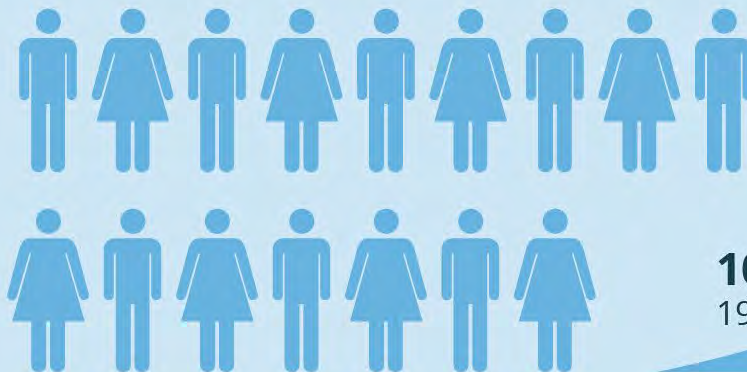
Stadsbyggnadsnämnden

Jönköpings kommun

Biosfärområde Östra Vätterbranterna Utnämnt av UNESCO

Sveriges
10:e
största
kommun

Bakgrund

Befintlig Översiktsplan från 2016

- Huvudstrategin för byggnation är omvandlingsområden (från industri) samt förtätning
- Av utpekade nyexploateringsområden är 56 % på jordbruksmark av något slag

Utredning år 2015 (1)

- Jordbruksmarkens värden i samhällsplaneringen
- Uppdraget lagt på näringslivsavdelningen (ej stadsbyggnadskontoret)
- Deltagande i utredningen av LRF och aktiva brukare

Utredning år 2015 (2)

- Kartläggning av alla ekosystem-tjänster kopplade till jordbruksmark
- I kommunen är 16,15 % jordbruksmark (12,25 % åker och 3,90 % bete) totalt 23 900 hektar
- Totalt i kommunen 594 jordbruksföretag och 176 hästgårdar

Utredning år 2015 (3)

- Jönköpings kommun är den fjärde i Sverige sett till flest mjölkgårdar
- I ett nationellt perspektiv är även odlingen och förädlingen av frukt och bär, främst äpplen, relativt stor i kommunen (Rudenstams)

Stad möter landsbygd

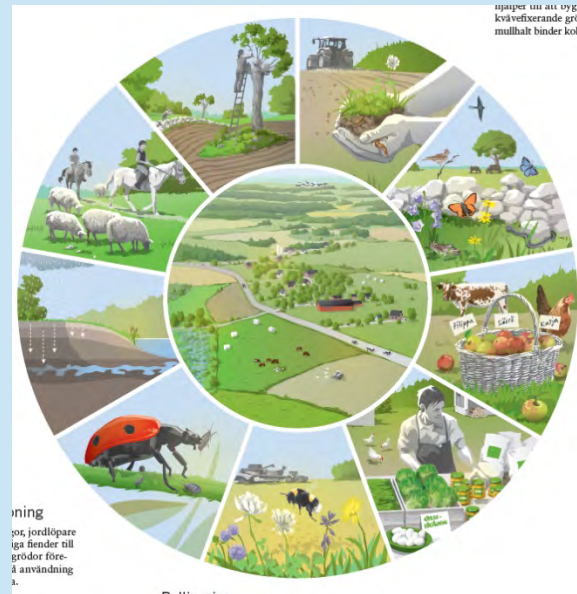

Vi är en kommun med framåtanda

Ekosystemtjänster

1. Livsmiljöer och biologisk mångfald
2. Vattenflödesreglering genom infiltration
3. Pollinering
4. Klimatreglering (kolinlagring)
5. Livsmedelsproduktion
6. Upplevelsevärden genom friluftsliv och rekreation
7. Värdet av att bo nära vackra jordbrukslandskap
8. Möjligheten att kunna förstå landskapets funktion och historia

Jordbruksmarkens värden

- Mjök och köttproducerande kommun
- Svår att monetärt beräkna ekosystemtjänster
- Identifierade värdefulla ekosystemtjänster i vår kommun

Regional livsmedelsstrategi

- Regional livsmedelsstrategi för Jönköpings län har Länsstyrelsens jobbat med under flera år
- Slutrapport 2019 som säger att vi måste öka självförsörjningsgraden på livsmedel i alla länets kommuner

Gynnsam politisk debatt

- Global klimatutmaning
(regnskogar och jordbruksmark)
- Global och nationell livsmedels-
försörjning

Remiss jordbruksmarken 2019

- Alternativa förslag från stadsbyggnadskontoret om jordbruksmarken som en del i "Utbyggnadsstrategi för 200 000 invånare" som ett led i framtagande av ny Översiktsplan
- Remiss till alla politiska partier och intresseorganisationer

Remissvar från C år 2019 (1)

- Vi ska i princip inte längre bygga på produktiv jordbruksmark.
- (Undantag är mark som är liten till ytan och är insprängd i tätortsstrukturen eller utgörs av betesmark med låg kvalité)

Remissvar från C år 2019 (2)

- Vi fokuserar remissvaret på att peka ut annan mark för byggnation (skogsmark mm) i lika stor utsträckning som jordbruksmarken som bevaras. Vi tittar kommundel för kommundel.
- På detta sätt äventyras inte bostadsförsörjningen eller tillkomst av nya verksamhetsområden.
- Hela kommunen kan då också fortsätta att leva och utvecklas.

Politisk förhandling 2019-2020

- Förhandling inom koalitionen
partier S + C + L + MP
- LRF jobbar samtidigt aktivt med
lobbying mot enskilda partier

Koalitionen överens apr 2020

- Koalitionens partier S + C + L + MP har presskonferens apr 2020
- Oppositionen inbjuds till dialog kring förslaget. Partierna V och SD ansluter
- På KF sep 2020 är det bara partierna M + KD som avviker

Beslut i KF sep 2020

- Totalt 6 av fullmäktiges 8 partier stödde förslaget
- Detta beslut hade föregåtts av en process som pågått i fem år

Beslut i KF sep 2020 (1)

- Riktlinjer inför kommande ÖP-arbete
- Ändrad planeringsinriktning nu!
Utgångspunkt ingen byggnation
framåt på brukningsvärd
jordbruksmark (definition beskriven)
- Beslutade och pågående detaljplaner
och markanvisning fullföljs

Beslut i KF sep 2020 (2)

- Vi ska istället peka ut annan mark för byggnation för både bostäder och verksamheter
- Generationsskiften på landsbygden kan fortfarande ske
- Ett system för kompensationsåtgärder ska utreds när jordbruksmark trots allt tas i anspråk (skola, infrastruktur)

April 2021

- Samrådsförslaget för etapp 1 av Utbyggnadsstrategi 200 000 invånare går ut på remiss
- Ingen brukningsvärd jordbruksmark utpekad för framtida byggnation!

Beslut i KF maj 2021

- Konkret uppdrag ges att utreda och lägga förslag på ett system för kompensationsåtgärder då brukningsvärd jordbruksmark i undantagsfall tas i anspråk
- Målet är att kommunens samlade areal av brukningsvärd jordbruksmark ska upprätthållas på nuvarande nivå även om viss exploatering skulle ske för väsentliga samhällsintressen.

Utmärkelse aug 2021

- Den ideella föreningen "Den Goda Jorden" tilldelar Jönköpings kommun (Anders Samuelsson) sitt årliga pris
- Motivet är att man hoppas att beslutet i Jönköping ska bli ett föredöme för andra kommuner.

Slutsats

- Kommunerna har stora möjligheter genom sitt planmonopol att styra markanvändningen och värna jordbruksmarken. Översiktsplan och detaljplaner är instrumenten.
- Det finns alternativ mark för exploatering, åtminstone i Småland.
- Miljöbalken med nuvarande utformning och tillämpning skyddar inte jordbruksmarken

Tack!

Nya grödor i framtidens lantbruk

Marie Hanson

Hushållningssällskapet Västra

Projekt: Traditionella men okonventionella grödor till framtidens konsumenter

Projekt Traditionella men okonventionella grödor till framtidens konsumenter

Vi arbetar ihop:

Hushållningssällskapet Västra

Hushållningssällskapet Gotland

Hushållningssällskapet Jönköping

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

DONATION

Axel L Larssons fond

Sparbanksstiftelsen
Alfa

Swedbank och
Sparbankerna

Dessa webinarier hittar ni på hushållningssällskapets hemsida!

- Att odla Framtidens Grödor
- Framtidens Grödor mellan åkern och butiken

Den grönare svenska maten

Handel och Konsument

Odlingsfördelar med nya grödor!

Växtföljden blir bättre!

Pollinering

Skörden kan öka med upp till 25 %

I baljväxters rotknölar fixeras luftens kväve!

Tex ärtor och bönor

Vi sparar på kvävegödsling!

Åkerböna odlas i Sverige!

Hushållnings
sällskapet

För foder!

Vi kan också äta åkerbönor! Energi sparas.

Demonstrationsodling på Naturbruksskolan Sötåsen

Grödor för framtida odling

Cecilia Corin, matkonsult och Marie Hanson, rådgivare från Hushållningssällskapet Väst höll i fältvandringen tillsammans med skolans rektor, Hans Nilsson.

Åkerböna

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Blåblommig god sötlupin

Bovete

Vårspelt

Vad går att odla i Sverige?

Går att odla i en större del av landet, exempel:

Ärter, åkerbönor, linser, sötlupin, quinoa, bovete

Värmekrävande bönor som ev passar i Skåne:

Bruna, Svarta Borlotti, Kidney

Wermlands Bovete odlas på Råglanda gård utanför Molkom i Värmland. Gården och odlingarna är ekologiskt KRAV-märkt och del av ett Natura 2000-område.

Som först i Norden med att odla bovete i kommersiell skala kan vi nu erbjuda följande:

- Bovetemjöl, odlat, skalat och malt på Råglanda gård.
- Tatariskt bovete.
- Skalade hela korn av bovete.
- Bovete skal.

[beställ här>>](#)

Odlas i Sverige

Gotlandslins

Svart Belugalins

Grön lins Anicia

Korallins Rosana

Rättviksärt

Stor Gråärt

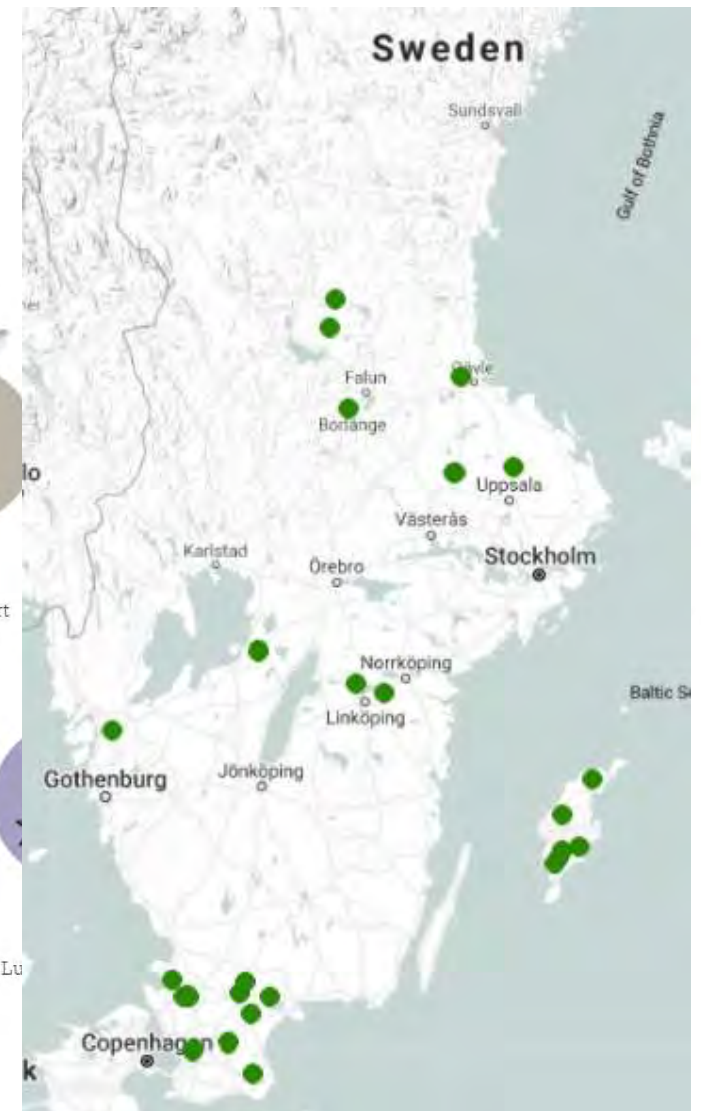
Quinoa Vikinga,
helt fro

Bondböna Alexia,
skalad

Lupin Regent

Slätte Gård

Odling av linser på bla Gotland, Öland

Flaskhalsar att komma genom!

- Lära sig odlingen, så att kvaliteten blir fin!
- Svårighet få nya produkter från fält till påse. Men det byggs upp strukturer för förädling, borstning, skalning, rensning.
- Odlarpriset måste vara ok. Det kan det bli när man effektiviserar alla andra kedjor

Tack för visat intresse!

Foto Gråärt. Nordisk Råvara

Jordens betydelse för vår försörjning

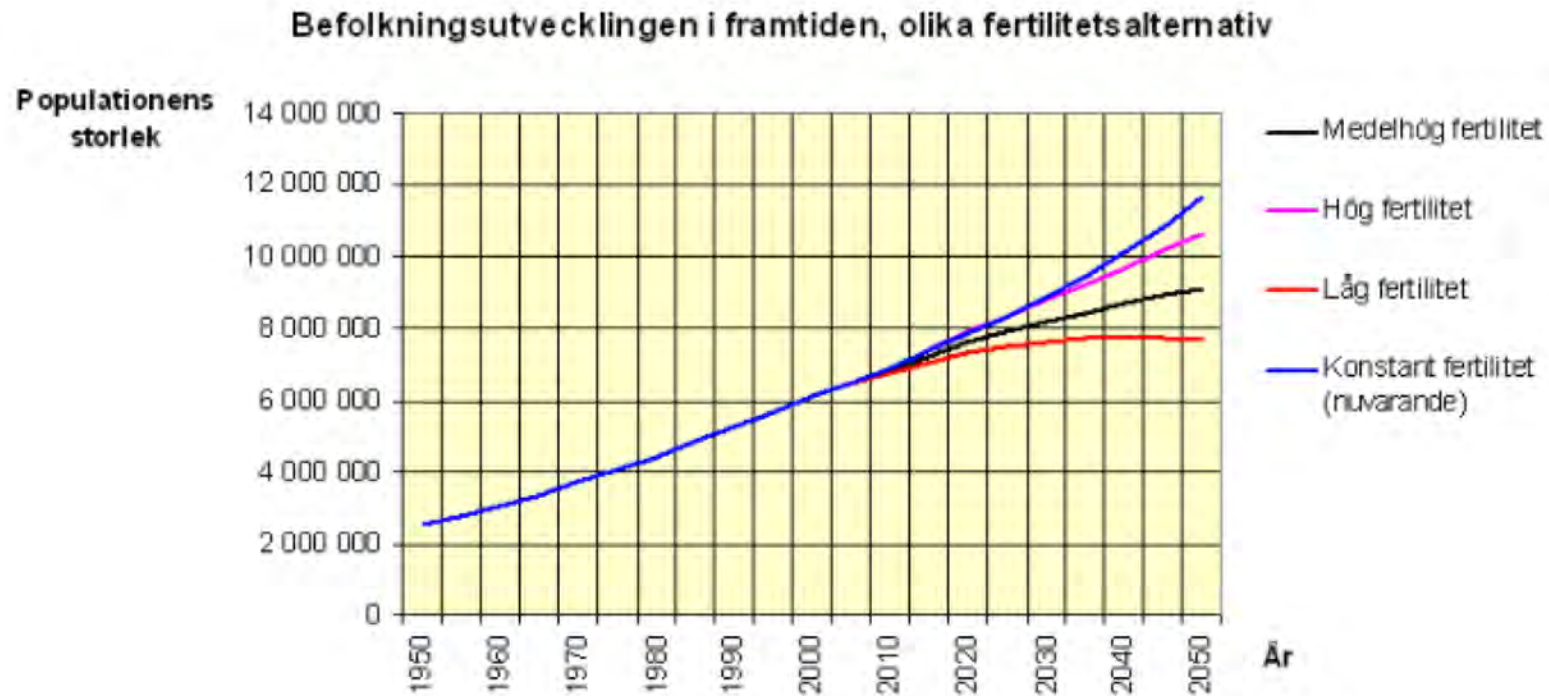

Varför är jordbruksmarken viktig?

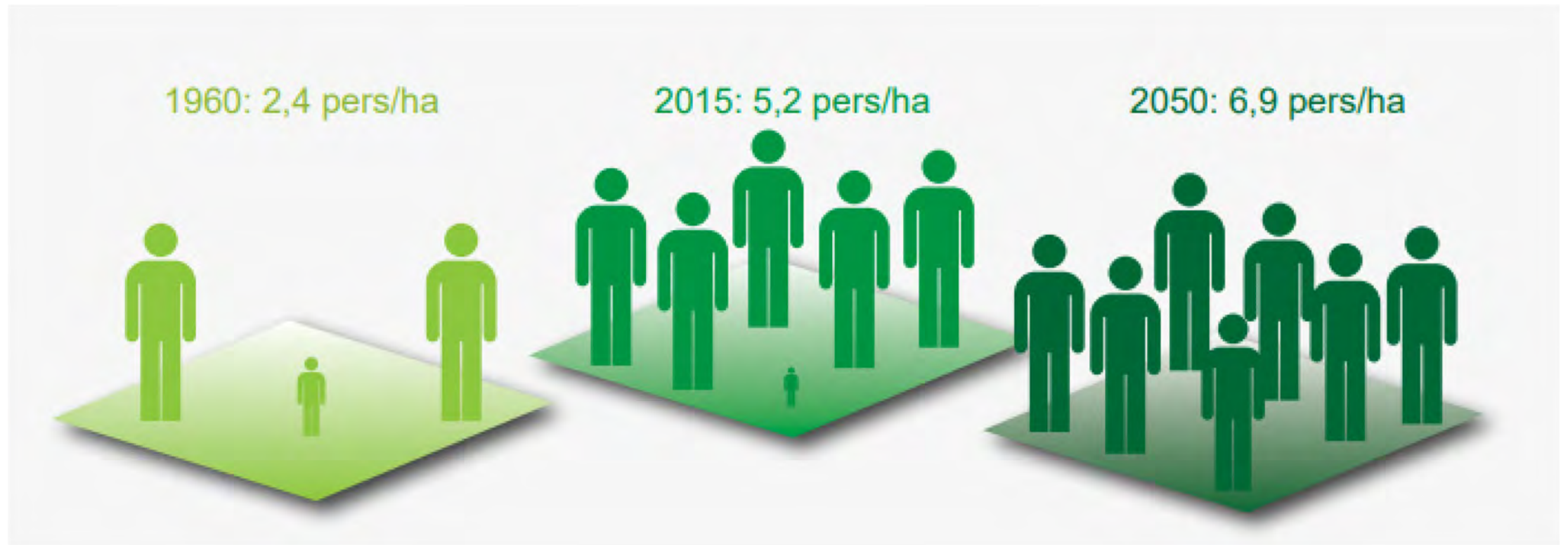
- Totala åkerarealen i USA på 20 år
- 24 m² per sekund

Befolkningen ökar

- 9,7 miljarder människor
- På 50 år öka matproduktionen med 50-70 %

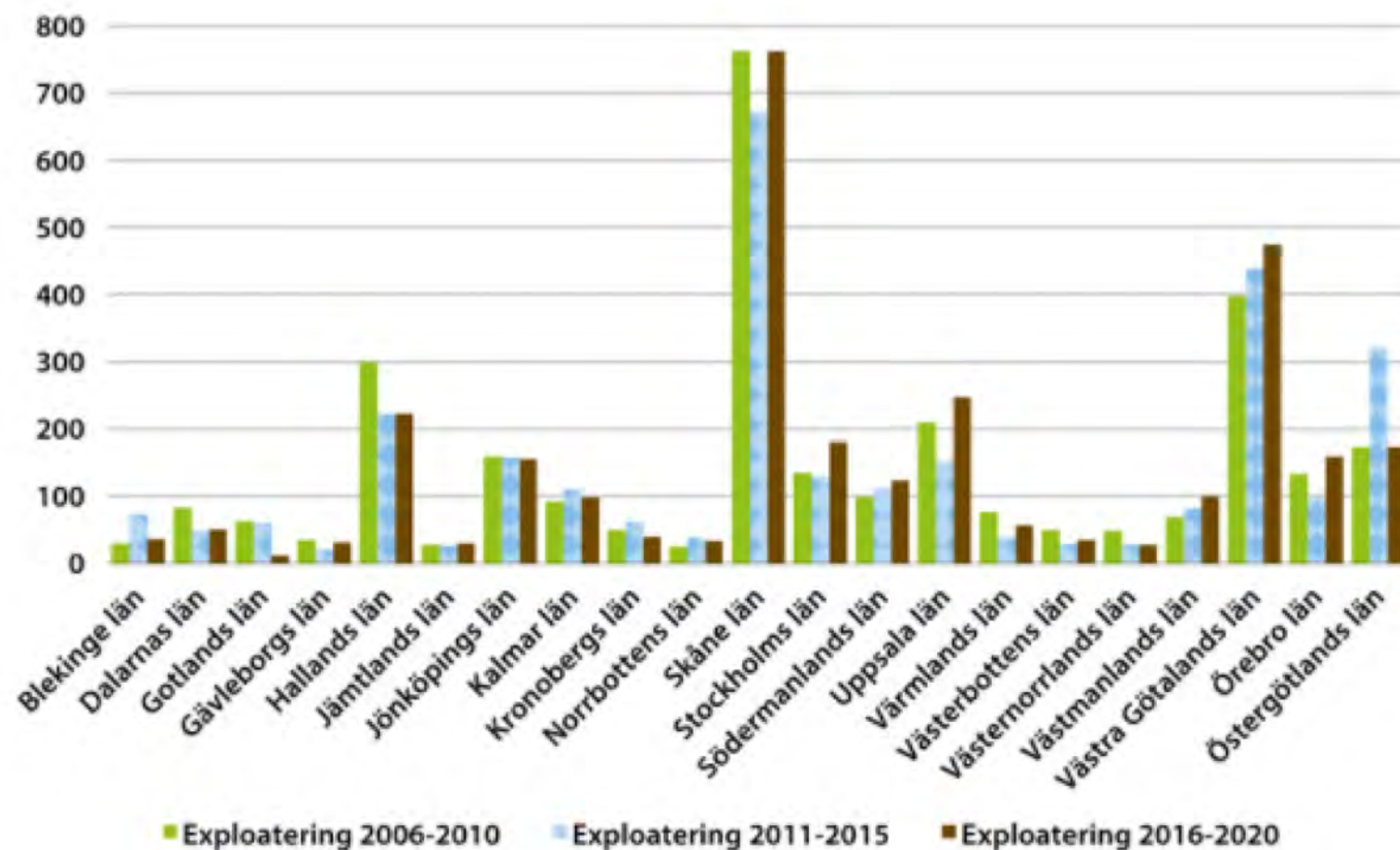
Så många människor ska 1 ha försörja

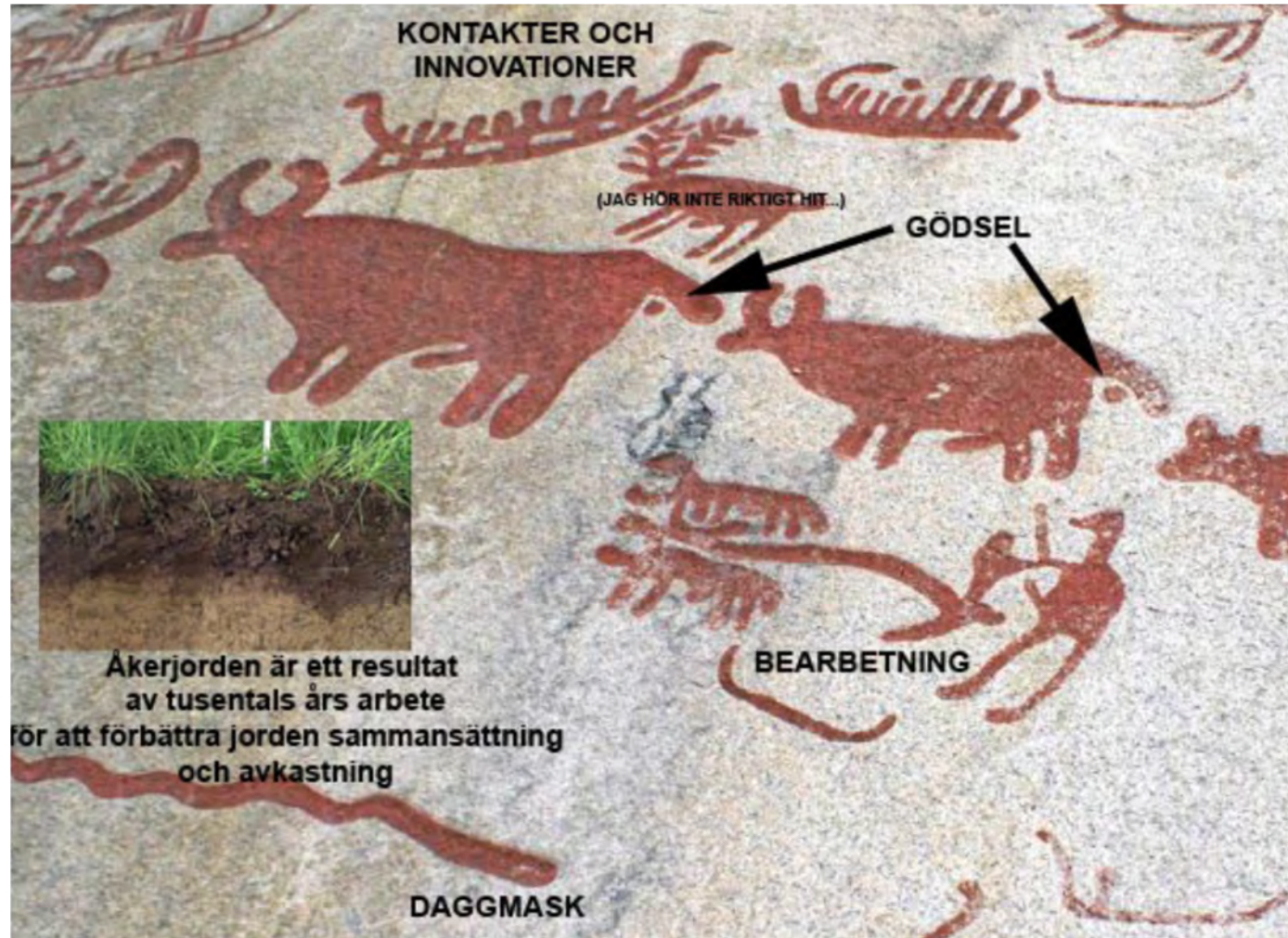
Exploatering av jordbruksmark

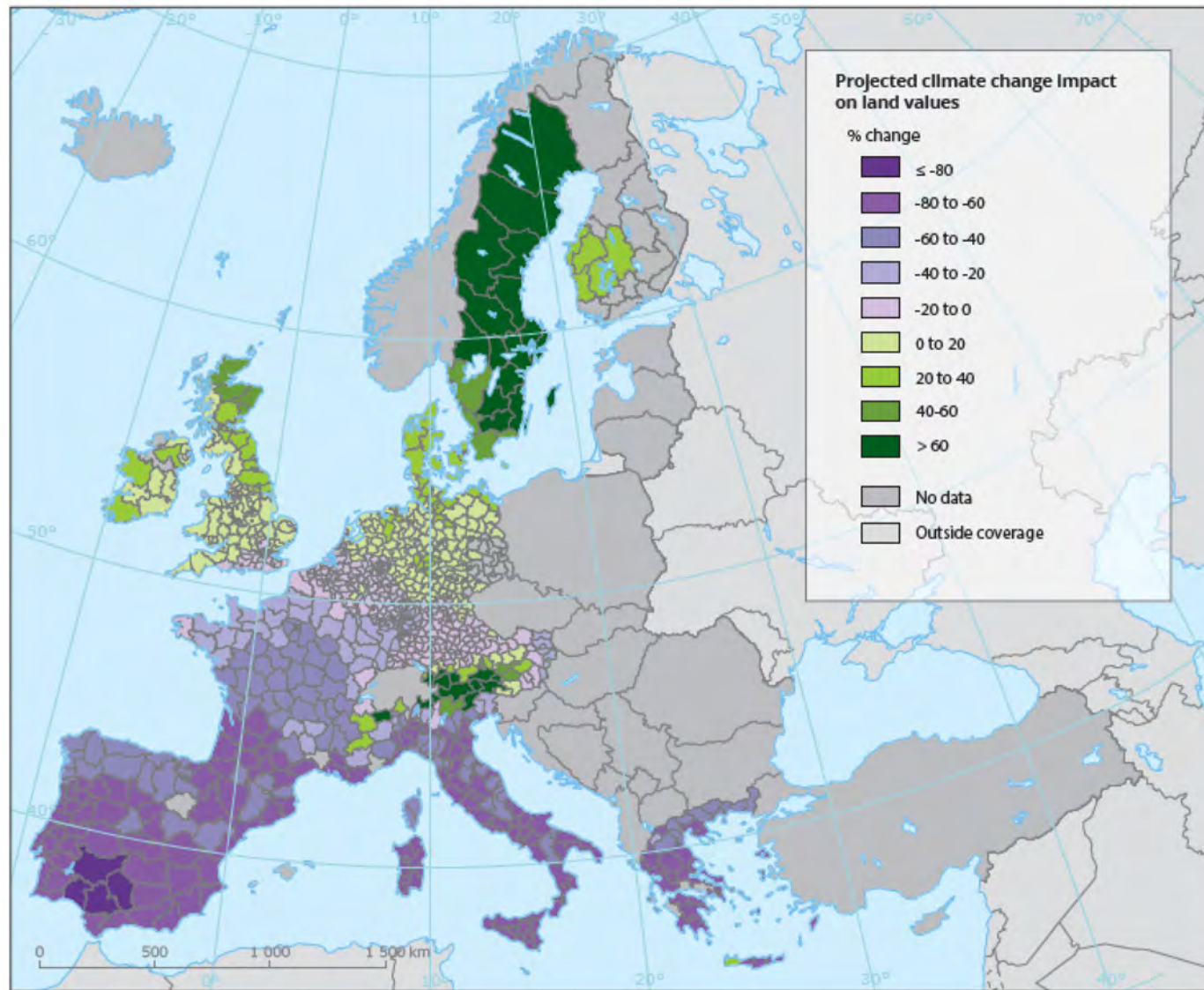
2016-2020, 2011-15 och 2006-2010

- 3000 ha
- 157 ha i Jönköpings län

Går det inte bara att ta upp ny mark?

- Procentuell förändring i jordbruksmarkens värde för 2071-2100 jämfört med 1961-1990.
- 1 graders ökning

Källa: Climate change adaption in agriculture sector in Europe, Europeiska miljöbyrån 2019

Tack!

jennie.bengtsson@lansstyrelsen.se

För mer information:

[Jordbruksmarkens framtid | Länsstyrelsen
Jönköping \(lansstyrelsen.se\)](#)

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Planeringens roll för jordbruksmarken

Clara Gyllström
Samhällsbyggnadsenheten

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

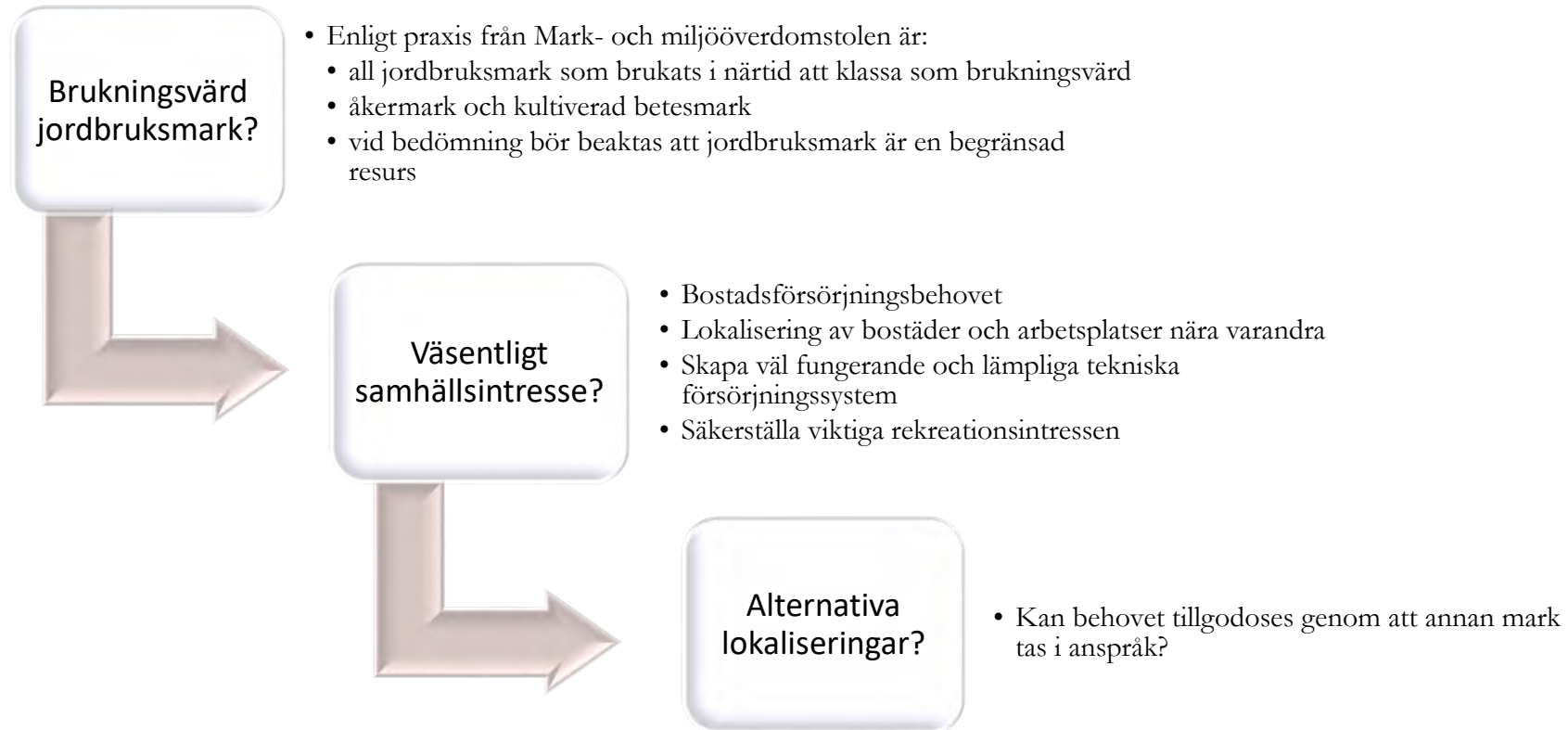
Vad säger lagen?

3 kap. 4 § miljöbalken:

Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att **tillgodose väsentliga samhällsintressen** och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att **annan mark tas i anspråk**.

Vad säger lagen?

Rättsfall

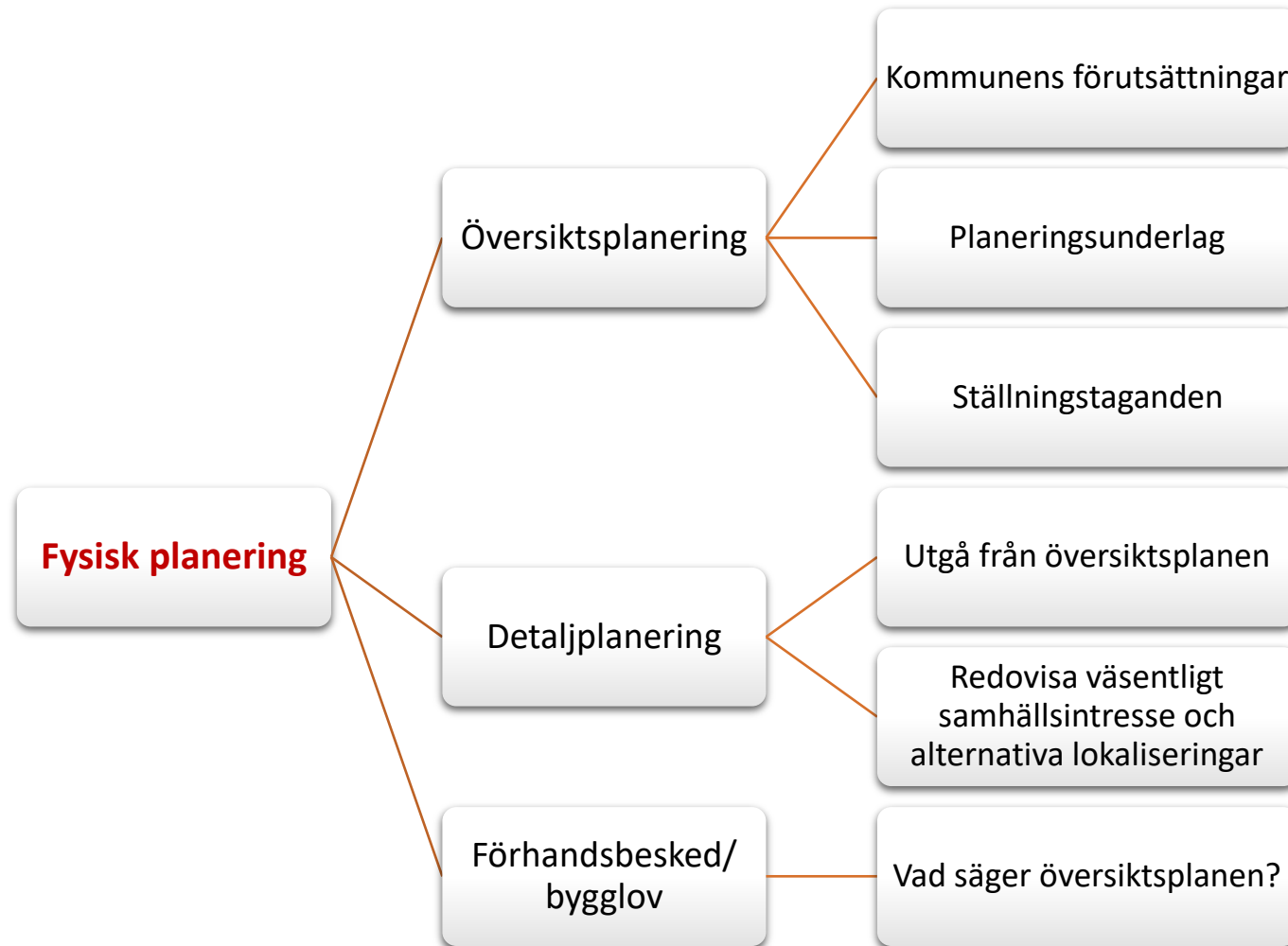
- Detaljplaner som överklagas upphävs oftast med anledning av att kommunen inte redovisat alternativa lokaliseringar
- Förhandsbesked för ett bostadshus anses inte vara ett väsentligt samhällsintresse
- Fastighetens taxeringsvärde har ingen bäring på 3. kap 4 § miljöbalken

<https://dengodajorden.se/rattsfall/>

Utgångspunkten är att jordbruksmarken är en resurs som vi vill bevara!

Jordbruksmarken - en kommunal mark- och vattenfråga

Länsstyrelsens roll

Jordbruksmarkens värden för samhällsplaneringen

- ett kunskapshöjande underlag

Jordbruksmarkens värden för samhällsplaneringen

Rapportens upplägg och syfte

Del 1. Kunskapsöversikt - Jordbruksmarken	Del 2. Översiktsplanen
• Jordbruksmarken som samhällsresurs • Koppling till globala, nationella och regionala mål • Nulägesbeskrivningar • Befolkningsökning och städers utbredning • Klimatförändringar • Ekosystemtjänster • Livsmedelsproduktion i ett beredskapsperspektiv	• Befintliga strukturer som utgångspunkt • Brukningsvärd jordbruksmark och väsentligt samhällsintresse • Riktlinjer och strategier • Att värdera jordbruksmark • Matris • Förklaring av matrisens aspekter • Befintligt underlag

- En kunskapsöversikt om jordbruksmarken som samhällsresurs:
 - fokuserar främst på den lokala och regionala nivån men kopplar även ihop detta med den globala nivån eftersom vår förmåga att producera livsmedel och vår tillgång till livsmedel påverkas av andra länders beslut och vice versa och dels för att effekterna av klimatförändringarna påverkar jordbruksmarken som resurs både lokalt som globalt.
 - ger en övergripande bild av hur resursen jordbruksmark nyttjas och hur den kan påverkas av faktorer såsom klimatförändringar och städers utbredning.
- Fokus på översiktsplanen:
 - 3 kap. 4 § miljöbalken
 - Försök att skapa ett konkret verktyg för att förstå jordbruksmarkens värden i en matris

Matris

- Utgår från länets förutsättningar
 - Betesmark och åkermark
- Inte heltäckande utan syftar till att ge en indikation på vilka värden som finns
- Väger inte faktorer mot varandra
- Tre kategorier:
 - Markbundna faktorer, ekosystemtjänster samt aktuell markanvändning
 - Varje faktor beskrivs mer i detalj i rapporten

	Betesmark		Åkermark	
	Normala värden	Höga värden	Normala värden	Höga värden
Markbundna faktorer				
Jordart			Morän och isävs-sediment	Sten- och grusfattiga moränjordar, lerjordar
Storlek på fält	Mindre fält	Större fält	Mindre fält	Större fält
Omkörigliggande marker	Sammanhängande jordbruksområde	Större sammanhängande jordbruksområde	Sammanhängande jordbruksområde	Större sammanhängande jordbruksområde
Fältform			Oregelbunden	Regelbunden
Naturlig markavvattnings			Platta fält, jordart med låg genomsläpplighet	Självdränerande
Närhet till vatten	Ej tillgång till naturlig vattenkälla	Tillgång till naturlig vattenkälla	Ej tillgång till naturlig vattenkälla	Tillgång till naturlig vattenkälla
Natur-/ kulturvärden	Mark med allmänna värden	Mark med särskilda värden		Mark med biotopskydd såsom åkerholmar och stenmurar
Ekosystemtjänster - stödjande, reglerande, försörjande och kulturella				
Biologisk mångfald	Betesmark med allmänna värden, del av grön korridor	Slätteräng, mosaikbetesmarker, biotopskyddade strukturer, ekar	Del av grön korridor	Variation/ mångfald av gräddor
Pollinering	Klöver eller olika blommande träd och buskar i landskapet	Öppningar, betesmark med särskilda värden	Insädd av gräddor som gynnar pollinerares, exempelvis raps.	Fruktodling
Rening/ reglering av vatten	Självdränerande	Självdränerande, större sammanhängande jordbruksområde	Självdränerande	Självdränerande, större sammanhängande jordbruksområde
Mattförsörjning	Produktion av livsmedel		Produktion av livsmedel	
Mentalt välbefinnande	Betesmark i nära anslutning till bebyggelse (500 meter)	Östörda miljöer med möjlighet till naturliga ljud, aspekter som bidrar till historiska arv	Öppet landskap, naturliga strukturer som knyter an till landskapets identitet	Öppet landskap, naturliga strukturer som knyter an till landskapets identitet
Aktuell markanvändning				
Markavvattnings			Befintlig markavvattnings i gott skick	Täckdikning i gott skick, självdränerande marker
Omsättning	Aktiv produktion	Mycket aktiv produktion	Aktiv produktion	Mycket aktiv produktion
Produktionscentrum		Fält i direkt anslutning till produktionscentrum		Fält i direkt anslutning till produktionscentrum
Miljöstöd för slätter/ betesmark	Mark med allmänna värden	Mark med särskilda värden		

Tack för att ni lyssnade!

clara.gyllstrom@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Utredningen om fossiloberoende jordbruk

Utredningens syfte och utredningsområden

- Tre huvudsyften:
 - Ett fossiloberoende jordbruk
 - En konkurrenskraftig livsmedelskedja
 - En bättre beredskap
- Fem utredningsområden:
 - Dieselskatten,
 - Kompensationsåtgärder,
 - Drivmedel,
 - Produktion av biodrivmedel, och
 - Insatsmedel
- Utredningens avgränsningar

Utredningens utgångspunkter (I)

- Svenskt jordbruk har i jämförelse med andra länder låga utsläpp av växthusgaser och kraven på miljö så väl som djurskydd och smittskydd är högt ställda.
- Generellt sett har branschen låg lönsamhet och konkurrenskraft. Trenden är att jordbruksföretag och jordbruksmark läggs ner.
- När produktion läggs ner ökar importen och därigenom exporteras utsläpp och klimatpåverkan utomlands.
- Genom att förbättra lönsamheten kan företagens möjligheter att ställa om mot fossiloberoende stärkas samtidigt som försörjningsförmågan ökar.

Utredningens utgångspunkter (II)

- Utredningen har utgått från klimatmålen till 2030 och 2045.
- På kort sikt kan omställningen ske genom en ökad användning av biodrivmedel. På längre sikt bör omställningen kunna ske genom elektrifiering och automatisering. Omställningen kommer dock behöva ske parallellt.
- I nuläget är det svårt att elektrifiera arbetsmaskiner i fält. Arbetsmaskiner som används inomgårdar kan till viss del redan idag ställas om till eldrift.
- Jämfört med vägtrafiken har endast mindre statliga medel satsats på omställning av arbetsmaskiner.

Förslag och rekommendationer

De förslag som utredningen lämnar riktar sig till regeringen och kan delas in i två fokusområden:

1. Stärka konkurrenskraften och lönsamheten i jordbruket för att skapa utrymme inom jordbruket att ställa om.
2. Ska skapa förutsättningar för att jordbruket ska kunna ställa om från fossila drivmedel till alternativa och förnybara drivmedel.

Till förslagen kommer utredningen lämna ett antal rekommendationer. Rekommendationerna omfattar sådant som kan ske utan inblandning av regeringen eller utan att regeringen behöver fatta något beslut.

Utredningens förslag

- Ett jordbruksavdrag införs
- Återbetalning av dieselskatt fasas ut
- Jordbruksverkets instruktion förtydligas (1) och den årliga uppföljningen av livsmedelsstrategin kompletteras (2)
- En biopremie för rena biodrivmedel införs
- Den befintliga klimatpremien utvidgas
- Gödselgasstödet och biogasstödet utökas och förlängs

Utredningens rekommendationer

- FoU satsningar görs på nya affärsmodeller, arbetsmaskiner inom jordbruket, nya drivmedel som kommer från jordbruket
- Fortsatta möjligheter till rådgivning inom Greppa Näringen i form av Klimatkollen och Energikollen
- Fortsatt prioritering av jordbruket inom Klimatklivet
- Fortsatta möjligheter till investeringsstöd till biogasanläggningar (stallgödsel)
- stöd till produktion av fossilfri gödsel genom ex. Industriklivet och/eller Klimatklivet
- EU-tullar på mineralgödsel som importeras till EU från tredje land införs
- Satsning på att öka kunskapen om innehållet i plast samt satsningar på att öka kunskapen om samt tillgängligheten till insamlingssystemet.

Tack!

Kontaktuppgifter:

helena.jonsson@lansstyrelsen.se

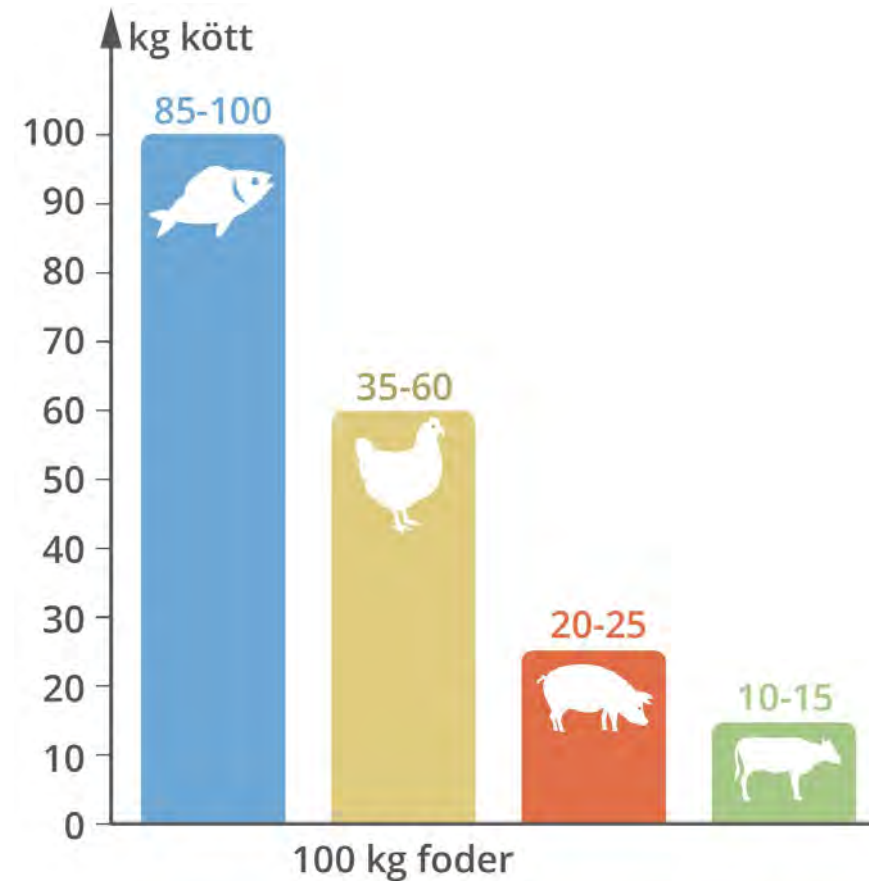
mattias.gotting@jordbruksverket.se
helena.wickstrom@regeringskansliet.se

Jönköpings Odlingar

- Berghems fiskodling (och akvaponik)
- Kålgårdens svampodling

Fiskar är effektiva foderomvandlare

Clarias

AB Lundvalls Diverse

Tilapia

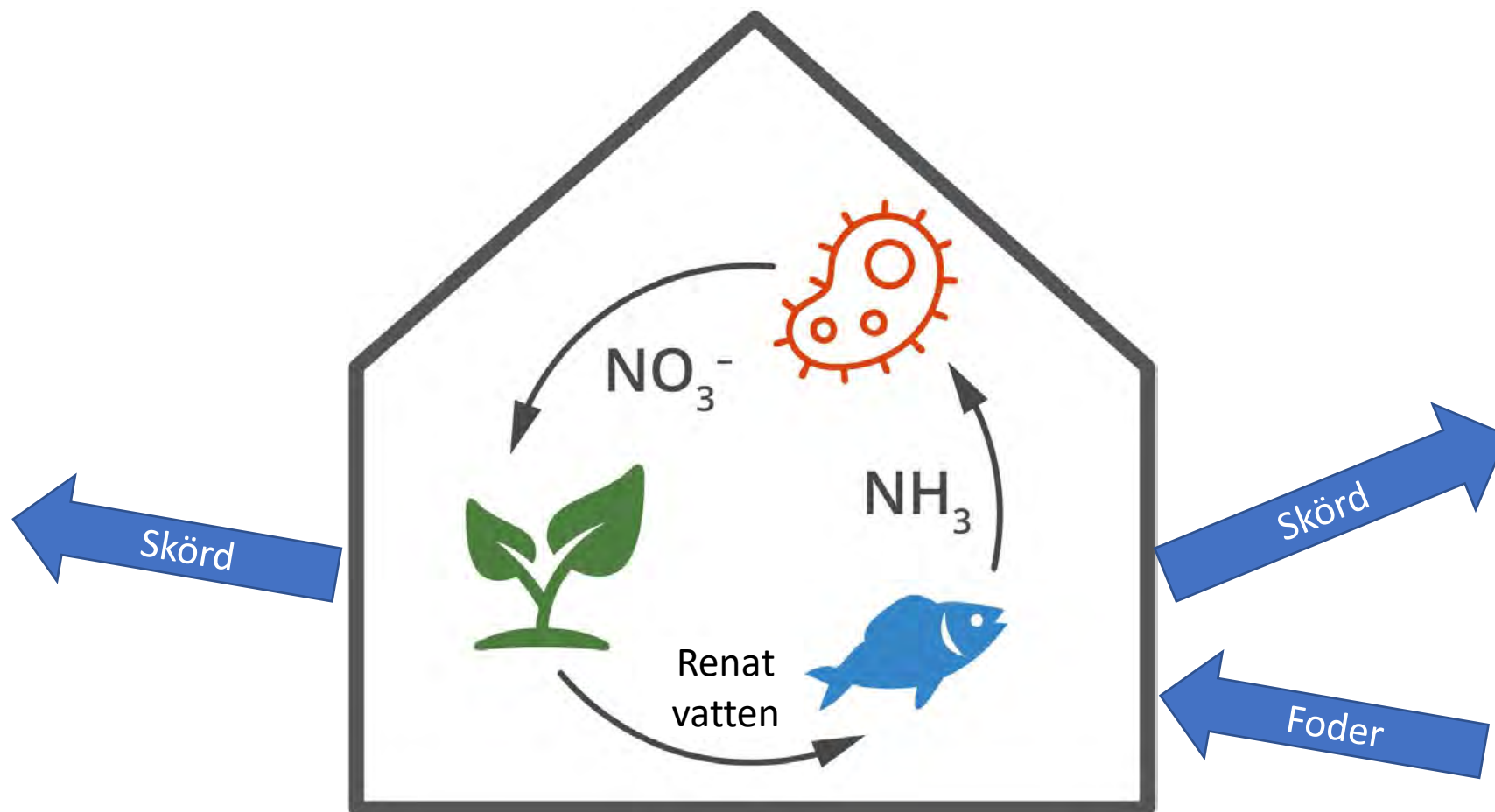
Huvudsakliga sysslor

- Daglig tillsyn
- Matning
- Vattenkemi
 - pH
 - Nitrat
 - Nitrit
 - Syre
- Rengöring av filter
- Skötsel av yngel
- Klarning
- Slakt

Akvaponi - Gammal teknik på nytt vis

JOHANNAS STADSODLINGAR VALLENTUNA

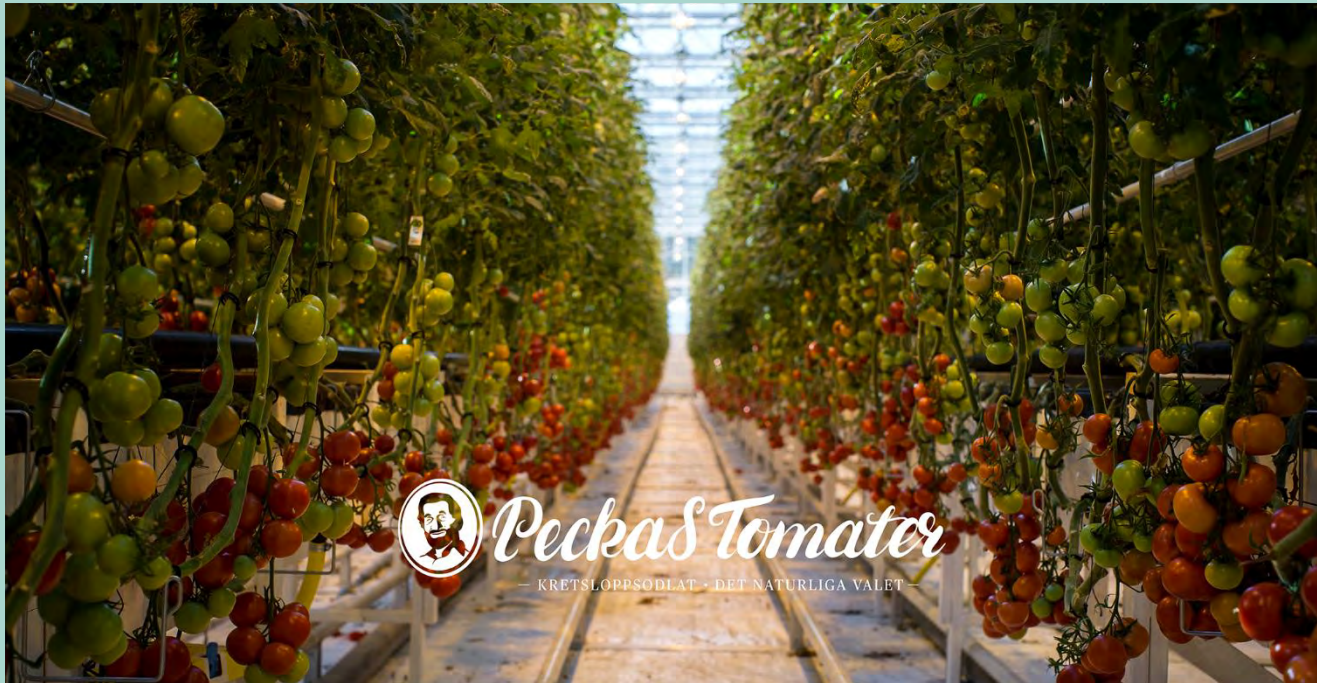

EXEMPEL PÅ FISKODLING & AKVAPONIK GÅRDSFISK, KRISTIANSTAD

EXEMPEL PÅ FISKODLING & AKVAPONIK PECKAS NATURODLINGAR, HÄRNÖSAND

Kulturhuset Spira

Munksjöbron

Pylongatan

Strandgatan

Nydalsgatan

Kålgårdsgatan

Gelbgjutargatan

Kålgårdsgatan

Fortunagatan

Stenhuggargatan

Kålgårdsskolan

SVD Secondhandbutik

Bageri Rosetten

UPPTECH, Jönköping
Science Center

Winderis

SDV-Återvinningen
Vitvaror

Kålgårdshallen

Kålgårdsparkens Lekpark

Kålgårdsparken

Östra Strandgatan

Aspholmsgatan

Stenhuggargatan

Västra Holmgatan

Östra Holmgatan

Några av våra samarbetspartners

EN HÖG KRAFT
PÅ ETT STORT
SAMVÄRDE

VISTA
GÅRDS
RÖSTERI
EKOLOGISKT KÄFFE

Jönköpings Odlingar
driver här
Kålgårdens svampodling

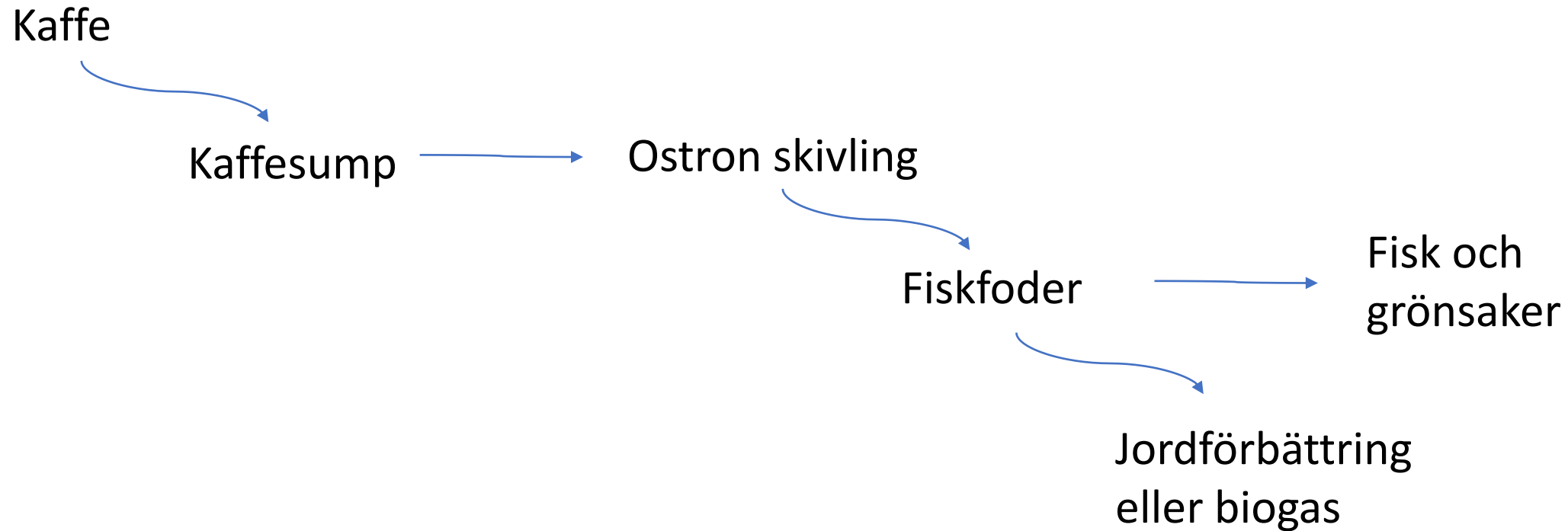
Kaffets potential

- 0,2% av kaffebönan blir kaffe
- 99,8% blir avfall
- Kaffesumpen är full av näringsämnen som kan bli nytt livsmedel

Hållbarhet genom att ta vara på rester...

RÄDDADE BANANER
EKO
DOMINIKANSKA REPUBLIKEN/ ECUADOR
Klass 1
100 g

RÄDDADE BANANER EKO
Dominikanska republiken/ Ecuador
Klass 1
100 g
29.95 /st

Parag
Larvlar för fisk
Klass 1
100 g
1000000

Nektari
Klass 1
100 g
1000000

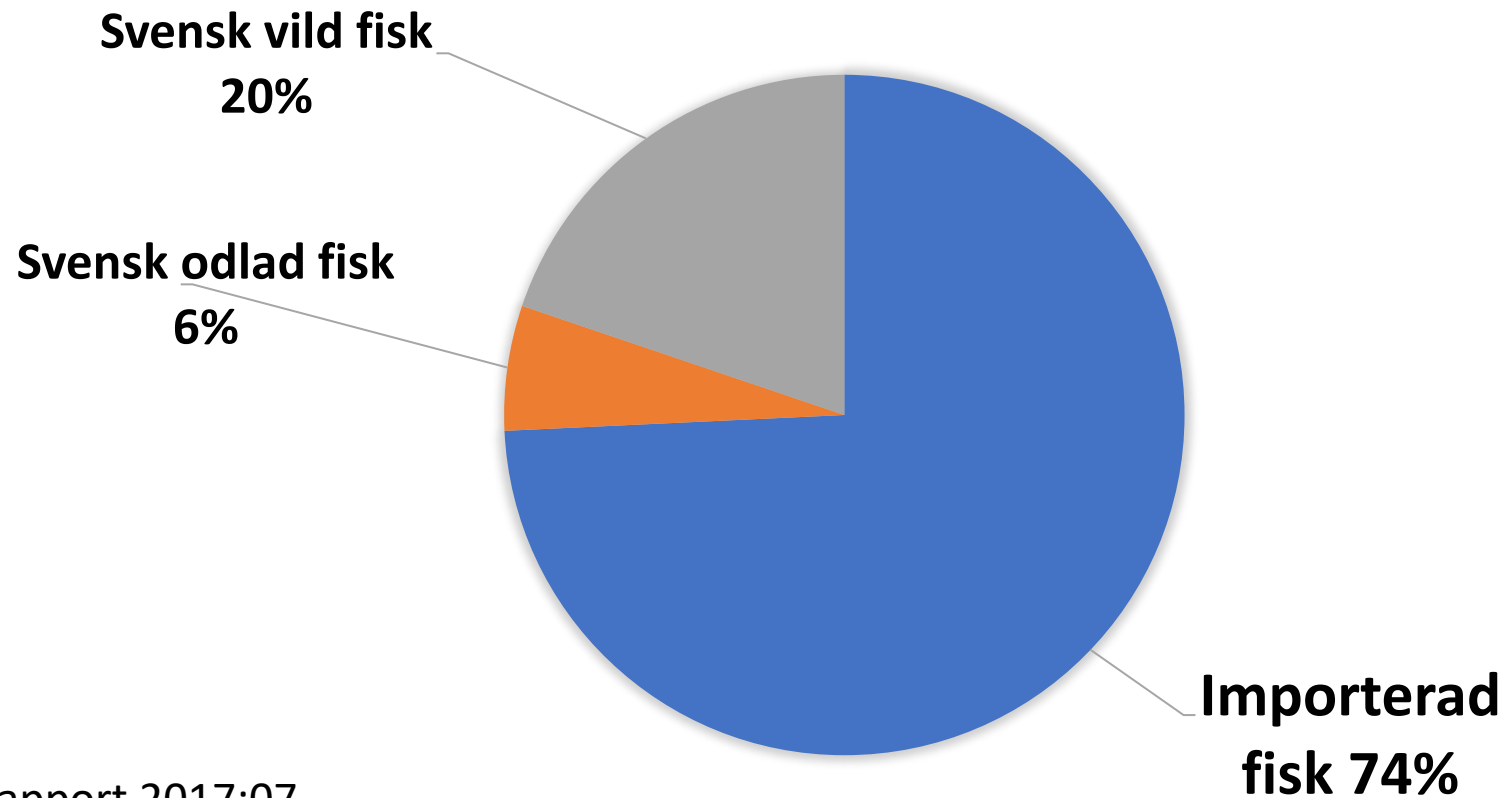

Varför gillar vi fiskodling på land och akvaponik?

Kan bidra till att lösa många problem samtidigt

- Överfiske
- Övergödning och naturförstöring
- Matbrist
- Importberoende och sårbarhet
- Ohälsa

Vi konsumerade 12 fisk kg/pers i Sverige 2016

Källa:SP Rapport 2017:07

Det här fotot av Okänd författare licensieras enligt CC BY-SA

Staden är full av tomma landskap

- Gamla industrilokaler
- Tomma köpcentrum
- Tvättstugor
- Soprum

Landsbygden är full av tomma byggnader

63 000 aktiva bondgårdar idag. För femtio år sedan var det 130 000

Refarm
LINNÉ

En vision för akvaponik

Minst en anläggning i varje socken

Minst en anläggning/ kommun i flerfamiljsboende

Minst en besöksakvaponik i varje län

Landbaserad fiskodling i Jönköpings län - en aktörs- och hindersanalys

Rapport från en förstudie genomförd november-
december 2018 med finansiering av Region Jönköpings
län

Nytt projekt

- Identifiering och kartläggning av lämpliga områden för vattenbruk

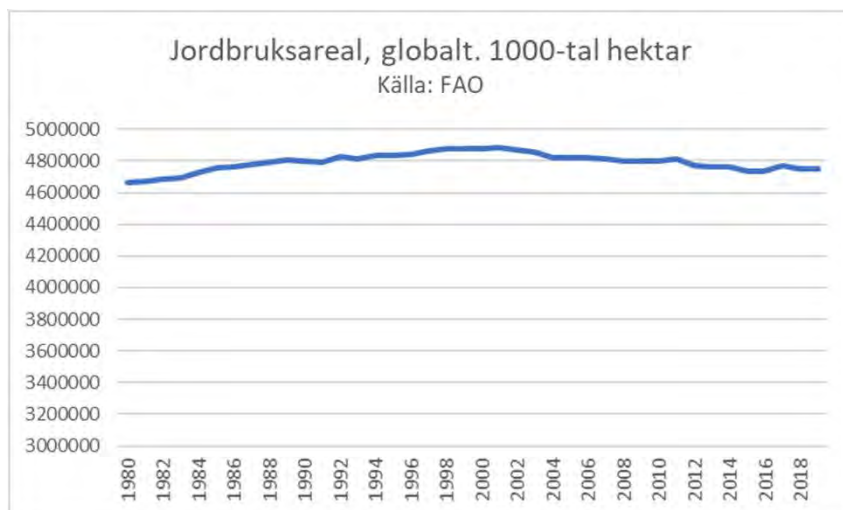

Gott om jordbruksmark - eller egentligen brist?

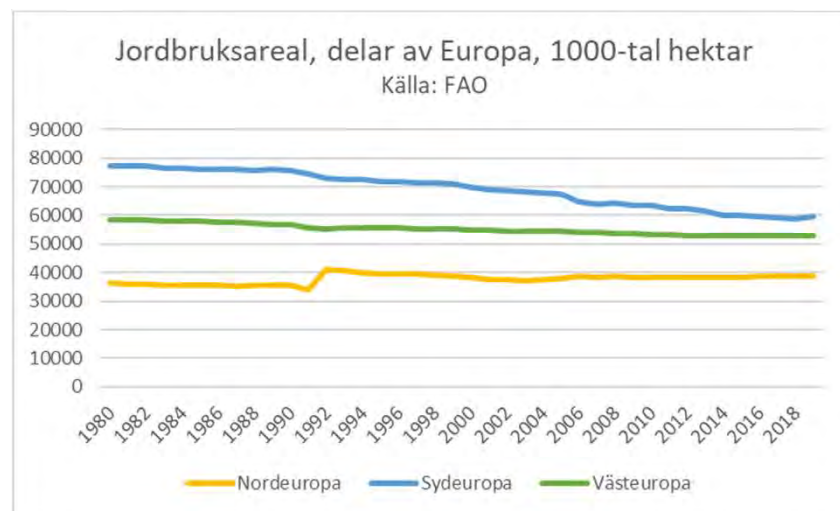
Harald Svensson

2021-10-18

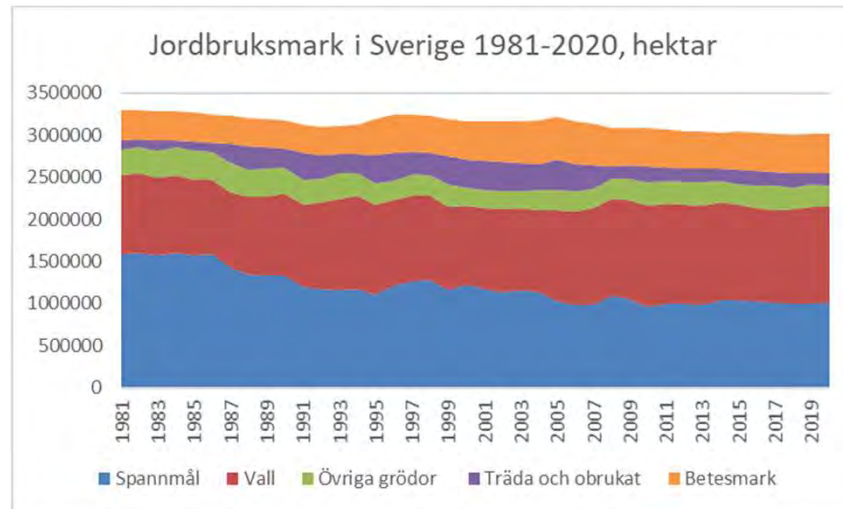
Det globala läget

Nu ca 4,8 miljarder hektar

Sverige

Marköverskott?

Antal djur per hektar minskat med 40 % för hela perioden.

Om vi använde vallen lika intensivt som i början av 1980-talet:

1. Överskott med några hundra tusen hektar.
2. Ha fler betesdjur.

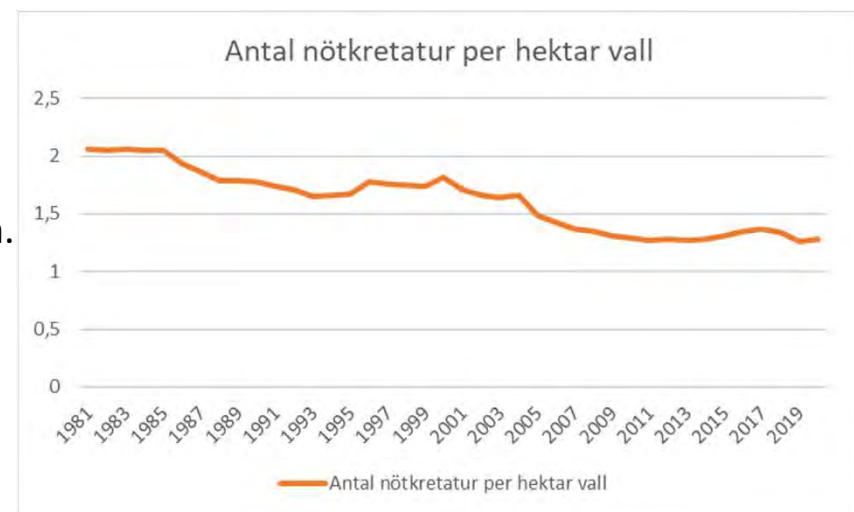
Åkermarken minskar med knappt 10 tusen hektar per år.
Var finns den? Vad karaktäriseras den av?

Hur mycket går åt för exploatering?

3 tusen ha per 5-årsperiod varav 10-20 procent för vägar och järnvägar.

Mest i Skåne och Västra Götaland.

Jönköpings län 150 ha per 5-årsperiod.

Två frågor

1. En hel del bördig mark används för bebyggelse. Hur se på det?
2. Det finns mycket mark som används "för lite". Hur öka användningen?
Vem blir glad åt mark som växer igen?